

NASTAVNA JEDINICA 9

Vlast i politika

Kako bi trebalo upravljati društvom?

9.1. Ko je zadužen za upravljanje

Koji je najbolji način da se upravlja jednom zemljom?

9.2. Da si ti predsjednik

Čemu služi vlast?

9.3. Ja i moja uloga

Šta bi država trebalo da očekuje od svojih građana?

9.4. Učenički parlament

Kako bi trebalo upravljati školom?

NASTAVNA JEDINICA 9: Vlast i politika

Kako bi trebalo upravljati društvom?

Politika je proces putem kojeg društvo ljudi različitih mišljenja i interesa donosi kolektivne odluke o tome kako bi njihov zajednički život trebalo da bude organizovan. To podrazumijeva ubjeđivanje i pregovaranje, kao i određeni mehanizam za donošenje konačnih odluka, kao što je, recimo, glasanje. To takođe podrazumijeva moć i vlast, kao i komponentu prisile – kako bismo bili sigurni da su kolektivne odluke obavezujuće za sve članove društva.

Politika se, stoga, definiše kroz institucije države i odnos između države i njenih građana. Taj odnos poprima različite oblike u različitim političkim sistemima, kao što su, na primjer, monarhije, demokratski sistemi ili totalitarni režimi.

U demokratskom sistemu svi građani imaju političku ravnopravnost. Kolektivne odluke donose se nekim od sistema većinskog odlučivanja, bilo da se radi o glasanju samih građana ili predstavnika koje su oni izabrali. Međutim, kod demokratske politike ne radi se samo o glasanju. Ona se takođe fokusira i na rasprave i debate, kao i na omogućavanje građanima da se i njihov glas čuje kad je riječ o pitanjima od javnog značaja.

Jedno važno pitanje u demokratskom sistemu jeste dobro funkcionisanje državnih institucija i izvršavanje odgovarajućih dužnosti od strane građana. Drugo je opseg do kojeg bi se pojedinačnim institucijama unutar demokratskog sistema, na primjer školama, trebalo upravljati na demokratski način.

Učenje za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava

Kroz ovaj niz lekcija učenici će:

- dobiti nova znanja o različitim načinima vladavine i njihovim posljedicama za građane;
- bolje razumjeti odgovornosti i funkcionisanje struktura vlasti, kao i odgovarajućih dužnosti građana;
- dobiti nova znanja o demokratskim procesima;
- saznati više o političkom sistemu u svojoj zemlji.

Čitalac će primijetiti da se u sljedećim lekcijama predlaže domaći zadatak koji će učenicima pomoći u učenju i razumijevanju. Idealno bi bilo kada bi sljedeće lekcije počele uvodom koji bi dali učenici. To oduzima vrijeme i često se javljaju pitanja u razredu što ukazuje na potrebu za ponavljanjem ili objašnjavanjem, ili se mogu razviti spontane rasprave. Često nastavnik mora odlučiti dopušta li mu vrijeme dodatni čas kako bi se razjasnile učeničke potrebe i interesi. Očito, postoje granice proširivanja nastavne jedinice, pa su potrebne alternativne mogućnosti. Ako je vrijeme ograničeno, nastavnik može pokupiti neke ili sve pisane zadatke i dati povratnu informaciju ili, u nekim slučajevima, i ocijeniti učeničke radove. Učenici takođe mogu dobrovoljno predati svoje radove. Konačno, domaći zadatak može poslužiti kao ponavljanje ili nastavak da bi se pripremili za test. Načelno, nastavnik bi uvijek trebalo da uzme u obzir svrhu učeničkog domaćeg rada i odluči hoće li ga uključiti u svoje kasnije lekcije i ako hoće, na koji način.

O primjeru takvog planiranja raspravlja se u opisu četvrte lekcije.

NASTAVNA JEDINICA 9: Vlast i politika

Kako bi trebalo upravljati društvom?

Naslov lekcije	Obrazovni ciljevi	Učenički zadaci	Sredstva	Metodi
Lekcija 1: Ko je zadužen za upravljanje?	Učenici uče o različitim oblicima vlasti, npr. demokratiji i diktaturi.	Učenici razmatraju pravičnost sistema vlasti u jednom imaginarnom društvu.	Primjerci radnog lista za učenike 9.1 za svakog učenika, papir i olovke.	Priča, rad u paru, razredna rasprava, formalna debata.
Lekcija 2: Da si ti predsjednik	Učenici mogu objasniti uloge i odgovornosti vlasti.	Učenici zamišljaju da su oni na vlasti i moraju donijeti odluku kako bi trebalo potrošiti budžetski novac. Uzimaju u obzir vrstu društvenih ideala koje bi htjeli postići.	Veliki list papira, flomasteri i podsjetnik za svaku grupu od po 4 do 6 učenika.	Poster, prezentacije, rad u manjim grupama i razredna rasprava.
Lekcija 3: Ja i moja uloga	Učenici uče o obavezama građana u demokratskom društvu.	Učenici raspravljaju o vrstama odgovornosti koje građani imaju i kako ih podstaknuti da ozbiljnije shvate svoje odgovornosti.	Kartice za raspravu (radni list za učenike 9.2), veliki list papira i flomasteri za svaku grupu od 4 do 6 učenika.	Prezentacije, rad u manjim grupama i razredna rasprava.
Lekcija 4: Učenički parlament	Učenici mogu definisati kriterijume vezane za način kojim bi se trebalo vladati školom i o ulozi vijeća učenika u tom procesu.	Učenici raspravljaju kako bi radio njihov idealni učenički parlament.	Upitnik za svakog učenika (radni list za učenike 9.3), veliki komad papira i flomasteri za svaku grupu od 4 do 6 učenika.	Prezentacije, individualni i rad u manjim grupama. Razredna rasprava.

Lekcija 1

Ko je zadužen za upravljanje?

Koji je najbolji način da se upravlja jednom zemljom?

Obrazovni ciljevi	Učenici uče o različitim oblicima vlasti, npr. demokratiji i diktaturi.
Učenički zadaci	Učenici razmatraju pravičnost sistema vlasti u jednom imaginarnom društvu.
Sredstva	Kopije radnog lista za učenike 9.1 za svakog učenika, papir i olovke.
Metodi	Priča, rad u paru, razredna rasprava, formalna debata.
Konceptualno učenje	
<p>Oblici vladavine mogu se klasifikovati na više načina, na primjer, prema tome ko ima vlast, prema načinu na koji se vlast daje narodu, prema tome gdje leži suverenitet i kako se vladavina provodi u djelo. U praksi, glavni oblici vladavine jesu demokratija, monarhija, teokratija i tiranija ili diktatura. Njih možemo posmatrati kao „idealne tipove“, jer u praksi oni u istoj zemlji mogu koegzistirati – na primjer, parlamentarna demokratija u sebi može sadržavati elemente diktature ili koegzistirati sa vladavinom kraljevske porodice.</p>	

Lekcija

Nastavnik počinje čas čitanjem priče „Kraljevina Sikal“ (radni list za učenike 9.1). Svaki učenik bi trebalo da ima svoj primjerak priče, kako bi mogao pratiti ono što nastavnik čita.

Nastavnik bi nakon pročitanoj dijela priče trebalo da se zaustavi i pita učenike:

- Šta mislite o životu u Kraljevini Sikal iz onoga što smo do sada pročitali?

Na kraju priče, nastavnik bi trebalo da upita:

- A šta sad mislite o životu u Kraljevini Sikal?

Nastavnik dijeli učenike na parove i upućuje ih da razmisle o kvalitetu života u Kraljevini Sikal. Učenicima se podijele papiri na koje treba da zabilježe ono što, po njihovom mišljenju, predstavlja prednosti i mane života u Kraljevini Sikal.

Parovi prezentiraju razredu svoje ideje, a nastavnik zapiše najvažnije tačke kako bi svi mogli vidjeti.

Zatim nastavnik traži od cijelog razreda da razmisle na koji se način vlada Sikalom:

- Mislite li da se Kraljevinom Sikal vlada pravedno? Zašto ili zašto ne?
- Ukoliko mislite da bi se njome moglo vladati još pravednije, šta bi onda u tom cilju trebalo promijeniti?

Potom nastavnik traži od učenika da zamisle da su oni stanovnici Kraljevine Sikal. Razred se dijeli u dvije velike grupe za debatu: jedna grupa brani tezu da bi zemljom i dalje trebalo da vlada kralj, dok druga grupa zastupa tezu da bi svaki stanovnik, a ne samo kralj, trebalo da ima udjela u upravljanju zemljom. Učenicima se ostavlja nekoliko minuta da smisle i zabilježe argumente koje će koristiti u debati. Dvije grupe sjednu okrenute jedna prema drugoj, na dva kraja učionice, i debata počinje. Učenici iz obje grupe naizmjernično izražavaju svoje stavove, po mogućnosti uz predaju palice grupi koja je na redu za debatovanje, to jest, palice koja se koristi kao mikrofona.

Nastavnik kaže učenicima da daju mišljenje o tome koja je od dvije strane imala bolje argumente.

Učenici su sada spremni za krako objašnjenje (induktivni pristup). Nastavnik piše nazive pet oblika vladavine i objašnjava u čemu se oni razlikuju, vraćajući se na učeničke izjave kad god je to moguće:

- monarhija;
- demokratija;
- diktatura;
- teokratija;
- anarhija.

Čas završava tako što se učenici pitaju o sistemu vlasti u njihovoj zemlji. Učenici za domaći zadatak treba da saznaju nešto više o pomenutom sistemu i da sastave kviz, od pet do deset pitanja, kojim će na sljedećem času testirati znanje ostalih učenika.

Lekcija 2

Da si ti predsjednik

Čemu služi vlast?

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu objasniti uloge i odgovornosti vlasti.
Učenički zadaci	Učenici zamišljaju da su oni na vlasti i moraju donijeti odluku kako bi trebalo potrošiti budžetski novac. Uzimaju u obzir vrstu društvenih ideala koje bi htjeli postići.
Sredstva	Veliki list papira, flomasteri i podsjetnik za svaku grupu od 4 do 6 učenika.
Metodi	Poster, prezentacije, rad u manjim grupama i razredna rasprava.
Konceptualno učenje Dužnost struktura vlasti u demokratskom društvu jeste da se zalažu za opšte dobro, a to podrazumijeva više od dobrobiti većine. To predstavlja način da se postigne dobrobit svih članova društva. Međutim, šta to tačno znači u praksi često je predmet rasprave, i u tom smislu se predlaže veliki broj različitih, a ponekad i proturječnih, društvenih ideala, na primjer, dobrobit, sigurnost, pravda, društvena harmonija, ljudska prava, prosperitet. Davanje prioriteta takvim idealima u konkretnom budžetu može predstavljati problem, osobito s obzirom na to da su sredstva koja su vlastima na raspolaganju uvijek ograničena.	

Lekcija

Nastavnik počinje čas tako što učenike podijeli na grupe od po četiri do šest članova, a svakoj grupi dâ veliki komad papira i flomastere.

Nastavnik upućuje grupe da zamisle da žive u nekom periodu u budućnosti i da su zaduženi za upravljanje državom – drugim riječima, da oni imaju vlast. Kao vladi, na raspolaganju im je šest milijardi američkih dolara. Nastavnik tu svotu može prilagoditi godišnjem budžetu vlasti njihove države.

Zadatak svake od grupa jeste da odluči kako će potrošiti ta sredstva u toku naredne godine. Svaka grupa dobija veliki komad papira i flomastere, i sastavlja poster na kome se vidi kako će oni, kao vlada, potrošiti sredstva kojima raspolažu. Potom svaka grupa ima prezentaciju, tokom koje ostatku razreda izlaže svoje ideje. Na kraju svake prezentacije ostali učenici imaju priliku da postavljaju pitanja o planu potrošnje sredstava grupi koja izlaže.

Nastavnik takođe postavlja pitanja grupama i to koristi kako bi uveo nove informacije o ekonomiji i načinu funkcioniranja vlade. Na primjer:

- Jeste li razmišljali o tome da dio novca izdvojite za vraćanje stranog duga?
- Kako biste dio tog novca mogli iskoristiti da otvorite nova radna mjesta?
- Koliko je važno da vlada izdvaja novac za obrazovanje?

Potom nastavnik nastavlja rad sa cijelim razredom kako bi se sastavio spisak svih stavki za koje bi, prema njihovom mišljenju, vlada trebalo da izdvaja novac.

Nastavnik, potom, upućuje učenike da se opet podijele na iste grupe, a svakoj grupi daje podsjetnik na kome su navedeni društveni ideali kojima bi mogle težiti vlasti jednog demokratskog društva. Na primjer:

- blagostanje;
- sigurnost;
- pravda;
- društveni sklad;
- ljudska prava;
- prosperitet.

Zadatak grupa jeste da povežu ideale navedene na podsjetniku sa stavkama koje su naveli u planu trošenja sredstava, i to tako što će odrediti koji se od ideala može ostvariti izdvajanjem novca za pojedine stavke.

Nastavnik od grupa traži da svoje ideje izlože ostatku razreda, a lekciju završava tako što prolazi između učenika i pita ih sljedeće:

- Šta misliš koja je najvažnija odgovornost koju vlast treba ispuniti?

Nastavnik traži od učenika da za domaći zadatak saznaju nešto o načinu na koji vlasti u njihovoj zemlji troše sredstva, i da to saznaju putem, na primjer, novina ili televizije. Informacije do kojih su došli učenici prezentiraju na početku sljedećeg časa, a potom razmatraju da li bi i njihovi vlastiti prioriteti bili isti.

Lekcija 3

Ja i moja uloga

Šta bi država trebalo da očekuje od svojih građana?

Obrazovni ciljevi	Učenici uče o obavezama građana u demokratskom društvu.
Učenički zadaci	Učenici raspravljaju o vrstama odgovornosti koje građani imaju i kako ih podstaknuti da ozbiljnije shvate svoje odgovornosti.
Sredstva	Kartice za raspravu (radni list za učenike 9.2), veliki list papira i flomasteri za svaku grupu od 4 do 6 učenika.
Metodi	Prezentacije, rad u manjim grupama i razredna rasprava.

Osnovne informacije

Građani demokratskog društva trebalo bi da očekuju da imaju određena prava, na primjer, građanska prava, politička prava, socijalna prava, kulturna prava i prava na zdravu životnu sredinu, a šta bi ta prava zapravo trebalo da znače jeste pitanje otvoreno za diskusiju. Za ta prava takođe se veže i pitanje odgovornosti. Neki misle da bi građani trebalo da imaju samo jednu odgovornost – da poštuju zakon. Drugi smatraju da društvo od građana očekuje mnogo širi spektar odgovornosti.

Lekcija

Nastavnik počinje tako što dijeli razred u grupe od po četiri do šest učenika i svakoj grupi daje niz kartica za diskusiju (radni list za učenike 9.2). Na svakoj od kartica napisana je odgovarajuća građanska dužnost.

Nastavnik upućuje učenike da kartice podijele u tri grupe – zavisno od toga da li misle da se dužnost koja se nalazi na kartici odnosi na:

1. SVE građane;
2. NEKE građane; ili
3. NI JEDNOG građanina.

Učenici prezentiraju razredu svoje odluke i objašnjavaju zašto su se odlučili za pojedinu kategoriju.

Učenici se vraćaju u svoje grupe i dobiju velike listove papira i flomastere. Nastavnik objašnjava učenicima da je njihov zadatak da sastave „građansku povelju“. Papir dijele na dvije kolone. U prvu kolonu upisuju ono što misle da bi svaki građanin njihove zemlje trebalo da očekuje od svoje zemlje (PRAVA), a u drugu kolonu upisuju ono što bi se od građana zauzvrat trebalo očekivati da rade (DUŽNOSTI).

Kada završe, učenici bi svoje ideje trebalo da iznesu cijelom razredu i drugim učenicima daju mogućnost da im postavljaju pitanja.

Na kraju, nastavnik bi trebalo da pita cijeli razred:

- Mislite li da građani u vašoj zemlji uvijek izvršavaju svoje građanske obaveze onako kako bi trebalo? Zašto, odnosno zašto ne?
- Šta mislite šta bi se moglo preduzeti kako bi se ljudi podstakli da svoje građanske obaveze shvate što ozbiljnije?
- Mislite li da bi građanima trebalo oduzeti neka od njihovih prava, ukoliko ne izvrše svoje građanske dužnosti na odgovarajući način? Zašto, odnosno zašto ne?

Za domaći zadatak učenici bi trebalo da provedu anketu među porodicom i prijateljima i da ih pitaju šta misle o tome koje bi trebalo da budu građanske obaveze. Svoje rezultate trebalo bi da izlože razredu na početku sljedećeg časa.

Lekcija 4

Učenički parlament

Kako bi trebalo upravljati školom?

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu definisati kriterijume vezane za način kojim bi se trebalo vladati školom i o ulozi vijeća učenika u tom procesu.
Učenički zadaci	Učenici raspravljaju kako bi radio njihov idealni učenički parlament.
Sredstva	Upitnik za svakog učenika (radni list za učenike 9.3), veliki komad papira i flomasteri za svaku grupu od 4 do 6 učenika.
Metodi	Prezentacije, individualni i rad u manjim grupama. Razredna rasprava.

Osnovne informacije

I mladi su takođe građani. Oni imaju pravo da se i njihova riječ čuje o stvarima koje se tiču njih i njihove zajednice. To se takođe odnosi i na njihovu školu. Mehanizmi koji omogućavaju učenicima da učestvuju u upravljanju školom ne samo da pomažu mladima da ostvare svoja prava, nego im pomažu i da nauče nešto više o demokratskim procesima. Šta bi ti mehanizmi mogli da budu, međutim, otvoreno je pitanje. Neki smatraju da je za svaku školu važno da ima svoj zasebni učenički parlament, dok drugi tvrde da to nije neophodno i da postoje i drugi načini da se učenici uključe u upravljanje školom.

Čas bi trebalo početi materijalima koje su učenici pripremili kao domaći zadatak. Zavisno od raznovrsnosti njihovog materijala i potrebe za raspravom, vremenski okvir će se možda morati proširiti na još jedan čas. Kako postoje ograničenja u tom pogledu, nastavnik može prikupiti učeničke radove i dati im pismenu povratnu informaciju. Nastavnik bi se, međutim, morao pobrinuti da učenički radovi dobiju pažnju koju zaslužuju.

Lekcija

Učenici započinju čas predstavljanjem rezultata njihovih anketa koje pokazuju šta misle njihove porodice i prijatelji o odgovornostima građana. Učenici raspravljaju o svojim rezultatima.

Nastavnik uvodi novu temu pozivajući se na učeničke materijale, koliko odgovara, i pitajući učenike što misle o tome koliko dobro radi njihov učeničko vijeće ili učenički parlament. Ako u tom trenutku ne postoji oblik predstavljanja učenika u školi, nastavnik bi trebalo da ih pita znaju li neku školu u kojoj on postoji i, ako znaju, u kojem obliku.

Nastavnik daje učenicima zadatak da zamisle idealni učenički parlament, tj. grupu demokratski izabраниh učenika koji zastupaju interese svih učenika u školi.

Nastavnik im daje upitnik (radni list za učenike 9.3) koji učenici samostalno popunjavaju.

Nastavnik potom dijeli razred na grupe od po četiri do šest učenika. Učenicima u grupama ostavlja se nešto vremena da uporede odgovore na upitnik i da jedni drugima postave dodatna pitanja. Nakon toga svaka grupa dobije veliki list papira i nekoliko flomastera. Zadatak grupa je da osmisle statut idealnog učeničkog parlamenta. Nastavnik bi trebalo da objasni šta je statut i da neke primjere vrsta pravila za koja mogu očekivati da će se naći u statutu učeničkog parlamenta.

Nakon što završe, grupe prezentiraju svoje rezultate ostatku razreda i razgovaraju o pitanjima koja se time otvaraju; na primjer:

- Koliko bi vlasti trebalo da imaju učenici, a koliko direktor i nastavnici?
- Ko bi trebalo da ima zadnju riječ u donošenju odluka koje se tiču upravljanja školom?
- Može li škola predstavljati demokratski sistem?

Na kraju bi učenici trebalo da održe zajedničku prezentaciju direktoru škole i iznesu mu neke konkretne predloge kad je riječ o njihovoj školi, naravno, ukoliko to žele.

Za domaći zadatak učenici bi trebalo da provedu anketu među porodicom i prijateljima i pitaju ih sljedeće:

- Mislite li da bi svaka škola u državi trebalo da ima učenički parlament? Zašto, odnosno zašto ne?

Učenici bi trebalo da predstave rezultate ankete na početku sljedećeg časa.

Radni list za učenike 9.1

Kraljevstvo Sikal

Kraljevina Sikal smještena je visoko u planinama. Već stoljećima gotovo da nema nikakvog kontakta sa ostatkom svijeta.

Uprkos tome što je Kraljevina Sikal veoma mala, ona ipak privlači veliki interes u zadnje vrijeme. Razlog tome jeste voma neobična organizacija tamošnjeg društva.

Kao prvo, niko u Sikalu ne može biti gladan. Stanovnici Sikala proizvode vlastitu hranu koja se dijeli svima kojima je potrebna. Svaka porodica dobija kuću na korišćenje bez naknade, a veličina kuće zavisi od broja članova porodice. Gorivo za kuvanje i grijanje daje se besplatno, kao i usluge redovnog održavanja. U slučaju da se neko razboli, doktor je uvijek na raspolaganju. Svako ima pravo na besplatan pregled svakih šest mjeseci, a zdravstveni radnici redovno obilaze starije osobe, porodice sa djecom i sve druge kojima je potrebna posebna njega.

U Kraljevini Sikal sve dobre stvari u životu dostupne su svima. Svaka porodica dobija knjižicu sa kuponima u zamjenu za koje svake godine može dobiti luksuznu robu, na primjer parfeme, nakit, začine. Kuponi se mogu zamijeniti odmah, a mogu se i sačuvati za nešto specijalno.

Kako su stanovnici Sikala uspjeli sve to organizovati? Još od najstarijih vremena, Sikalom vlada kraljevska porodica. Njihov aktuelni vladar je kralj Sik III. On odlučuje o broju radnika potrebnom za svaki posao, na primjer, za proizvodnju hrane, izgradnju kuća ili za zdravstvenu službu. Oni koji će obavljati te poslove biraju se već sa pet godina i šalju u odgovarajuće škole na školovanje. Farmeri idu u poljoprivrednu školu, graditelji u tehničku školu, zdravstveni radnici u medicinsku školu i tako redom. Sve ostale zapošljava kralj Sik u jednoj od svojih kraljevskih palača kada navrše određene godine života.

Najnevjerovatnija stvar u Kraljevini Sikal jeste to što ne postoji ništa nalik na novac. Nikome plaća nije potrebna jer svi već imaju sve što im treba!

Možda se pitate da li se iko u Sikalu ikada žali na takav sistem. To se, zapravo, veoma rijetko dešava. Ono malo ljudi koji se na nešto žale bivaju smješteni u psihijatrijske bolnice. Na kraju krajeva, čovjek mora bit lud da se žali na život u takvom društvu, zar ne?

Radni list za učenike 9.2**Kartice za raspravu**

Plaćanje poreza	Članstvo u političkim strankama
Borba za odbranu zemlje	Glasanje na izborima
Prijavljivanje zločina policiji	Izdržavanje porodice
Poštovanje zakona	Pružanje pomoći susjedima
Govoriti u odbranu zemlje kada je kritikuju	Nešto drugo ... ?

Radni list za učenike 9.3

Upitnik

U vašem idealnom učeničkom parlamentu:

1. Koliko bi bilo učeničkih predstavnika?
2. Kako bi se tačno birali predstavnici?
3. Koliko često bi se sastajao učenički parlament?
4. Gdje bi se učenički parlament sastajao?
5. Kako bi, ako bi uopšte, bili uključeni nastavnici ili roditelji?
6. O kojim pitanjima bi učenički parlament smio raspravljati, a o kojima ne bi?
7. Koje vrste odluka bi učenički parlament smio donositi, a koje ne bi?